

РАДА

газета політична, економічна і літературна

ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.

Рік другий.

Адреса редакції і головної контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. Д. 6.
біля Золотих воріт.

Телефон 1468.

Умови передплати на рік 1907:

3 приставкою і переслакою: на рік 6 карб., на шпороку 3 карб. 25 коп., на 3 міс. 1 карб. 75 коп., на 1 міс. 65 к., окрем. № 4 коп.

За границю: на рік 11 карб., на шпороку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 коп., на 1 міс. 1 карб.

Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.

За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати свої привілеї і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі; більші статі, до друку негодні, переходять в редакцію 3 місяці і висилаються авторам їх коштом, а дрібні замітки в дописи одразу винищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок попереднього тексту, або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за ряд.

СЕГОДНЯ БЪГА

начало въ 2 1/2 ч. дня.

60-9

Літній Театр Музея сади. Товариство Українських артистів

під орудою **А. К. Саксаганського.**

У неділю **ПО НАД ДНІПРОМ**—Драматичні картини у 5 днів Карпенка-Карого.

У понеділок 2 липня (юлія) **„ВІЙ“** у 4 дні М. Л. Кропивницького.

Бере участь вся трупа

Початок спектакля у 8 1/2 годин веч.

Каса одкрита з 10 г. ранку до 2 г. дня і з 6 г. веч. до кінця вистави.

В касі театру продається повний збірник творів Івана Тобілевича (Карпенка-Карого).

НОВИ ВИДАННЯ ПРО УКРАЇНСЬКУ СПРАВУ проф. Мих. Грушевського.

- Особовженіє Росіи и украинскій вопросъ. Статти и замѣтки 1 руб.
 - Украин тиво въ Росіи, его зарпросы и нужды 25 коп.
 - *Украинскій вопросъ 15 коп.
 - *Движеніе политической и общественной украинской мысли въ XIX стол. 8 коп.
 - За украинскій маслак (в справі Хоминици) 8 коп.
 - Про украинську мову й українську справу. Статти й замѣтки 12 коп.
 - Справа українських катар і наші наукові потреби 15 коп.
 - Тож саме по російському 6-1
 - *Вопросъ объ ук. авискіяхъ кафедрахъ и нужды украинской науки 20 к.ш.
 - *Изъ польско-украинскихъ отношеній Галици. Нѣсколько иллюстрацій къ вопросу: автономія національна или територіальная. 2 вид. 30 коп.
 - *Единство или распадение Росіи? 8 коп.
 - *Автономія и національній вопросъ 8 коп.
- Продаються в книгарні „Кіевской Старини“ і по іншихъ більшихъ книгарняхъ. Можна виписувати в більшихъ числахъ, з редакції „Лит.-наук. Вістника.“
- *Означені статі, що ввійшли в збірник: „Освобождение Росіи и украинскій вопросъ“.

Вийшла з друку 1 серія

листовних карток з портретами українських письменників і діячів.

В першу серію входять портрети: Грінченка, Грушевського, Драгоманова, Фремова, Коцюбинського, Леванького М., Леси Українки, Лисевка, Фрака і Шевченка.

Серія коштує 40 коп. Книгар. звичайна скидка. Склад видання у Києві, Бульв. Кудр. 10 кв. 6 М. Сняцькому.

Вийшла з друку і продається нова книжка

В. Доманицький.

Критичний розвід

над текстом **„НОВА ЗАРЯ“**

сторінок 389 ів 80. Ціна 1 карб. 25 коп.

купувати можна в книгарні „Кіевской Старини“ у Києві, Безаківська 8 та в іншихъ книгарняхъ

- Скрипки по 2 карб. 50 коп., 3 карб., 4 карб., 5 карб., 6 карб., 8 карб., 10 карб. і дорожчі.
 - Сички по 40 коп., 50 коп., 75 коп., 1 карб. і дорожчі.
 - Гитары по 3 карб. 50 коп., 4 карб. 50 коп., 5 карб., 6 карб., 7 карб. 50 коп., 10 карб. і дорожчі.
 - Балабайки від 1 карб. 25 коп. і дорожчі.
 - Мандоліни та Флейты по 4 карб., 4 карб. 50 к., 5 карб., 6 карб 50 к. і дорожчі.
 - Гармонії російскіє, італієскіє, строю одноряд. від 1 карб., двохрядні від 10 карб. трохрядні від 25 карб. і дорожчі.
- І всіякі інші музичні струменти та все, що до нихъ потрібно, в головному деп. музичнихъ струментів і нот

Г. І. ПИДРЖИШЕК,

у Києві, Хрещатик, № 58.

Г. ч. д. 56—122

Ціна газети **РАДА** з доставкою і переслакою з 1-го юлія до кінця року 3 карб. 25 к. За границю 5 карб. 50 коп.

Через незалежні технічні причини брошура Е. Чиваченка „Розмова про мову“ не була розповсюджена 29-го червня. При цьому ясли „РАДА“ вона розповсюджується всім нашим передплатникам безплатно додатком.

Київ, 1 липня 1907 р.

Про вибори до третьої Думи
По сьогоднішній день ми вже пройшли перший ступінь приготування до виборів: вчора був останній день для подання заяв про себе бажаючих стати до виборів тим особам, що повинні здійснити свої права що до виборів „явочим порядком“, то б-то повинні сами подбати про те, щоб їх вписано було в списки. До чого гурту виборців належать попереднього ті, що живуть з казенного пансіону, а потім ті, що хоча й мають квартири, а проте не платять квартирного податку.
Під час приготування до виборів до перших двох Дум над сього гурту виявляли більше активності до виборів і хоча не всі гнали до виборів, але не нехтували своїми правами і здебільшого завчасу подавали заяви про те, щоб їх вписано було до

літніше культурному російському людові доводиться ставати до виборів вже втретє за півтора роки.

Коли вбито було мирного чоловіка, спокійного громадянина, депутата першої Думи Іолосоа, то вся постулова преса в один голос заявила, що на таке безглузде, жорстоке злочинство міг піти тільки один з тих недолюдків, які називають себе „істинно-руськими людьми“.

Що нещасному ні в чому неповинному кабінетному ученому Іолосоу довелось заглянути од руки чорносотенців—на це показували всі ті обставини, при яких злочинець виконав лихий свій замір.

Тепер, як уже наші читачі знають, правда потроху виявляється. Убивця сам признався у своїм злочині і розказав до цього дла багато ще подробиць.

Своїми вчинками чорносотенці перед всім народом уже добре довели, що вони являються ворогами всього чистого, святого, мирного, високого, що вони, привираючи „гарними“ словами, насправді хотять тільки подлати свої кишкени та здобути собі слави „патріотів“. Справа з убитством Іолосоа виявила ще одну сторону їх ганебної діяльності: щоб досягнути своєї мети ці „істинно-руськє люди“ не брешуть ніякими заходами, вони користуються навіть тим вилівом, який мають революційні партії на народ і вони во ім'я визвольного руху облудують, облудують малосвідомих людей і проти їх волі примушують їх допомагати своїм лихим замірам.

Чорна сотня і облудування, провокації, зрада все це давно тісно переплелось між собою і в останні часи, як та пошесть, пішло без всяких перешкод на наші села.

Всякий поступовий чоловік не може на це спокійно дивитись, а мусить з усієї сили боротись з цєю бідю.

Новий виборчий закон і українські партії.

В № 139 „Ради“ я писав, що по новому виборчому закону перевага поміщиків у третій Думі забезпечена, а поміщики та буржуазія, що підуть послами в Думу з України, не дотримуть про інтереси українців.

Тепер виявляє питання: чи українським партіям, які добувають сумні наслідки для себе нового виборчого закону, треба при сучасних умовах ставати до виборів?

Тяжко боротись, маючи звязані руки, тяжко й приступати до виборів, не налічившись на певну перемогу. Та проте без боротьби чи ж можна уступати свої позиції?

Хто ж буде маніфестувати, заявляти перед світом про ті кривди, які терпить український народ, коли в Державній Думі не буде наших послів? Хай спробуємо вибрати їх небагато. Хай вони не матимуть в Думі реального значення, але їх голос матимуть величезне моральне значення: з думської трибуни полетять їх крилате огненне слово на українські села і міста. Се слово буде дзвоном, що калкатиме народ до солідарности, будитиме його національну свідомість, навчатиме народ розуміти свої інтереси і вказуватиме шляхом українським масам їх ідеал будучини.

З думської трибуни весь світ почує знову голос послів того народу, який визнавав стільки нурту та муки. Кожен вибори в парламент з їх агітацією, боротьбою думок, дуже розвивають народ, навчають його розбиратись в дуже складних політичних та соціальних питаннях. Се надто потрібно для нашого темного народу і навіть одно се уже варт того, щоб українські партії ставали до виборів.

Хай насидіти виборів для українських партій по теперішньому виборчому закону не будуть користні, але передвиборча агітація зробить значну еволюцію в думках українського громадянства. Українське громадянство не може поклатись тільки на російські поступові партії, бо останні не можуть як слід обороняти такі основні вимоги українського народу, як освіта рідною мовою, націоналізація просвітних, адміністративних і судових установ на Україні, а найбільш автономія України.

Російські поступові партії пильнують інтереси загально-російського народу, а не українського і це цілком логічно.

Українські партії мусять жваво стати до виборів роздати як найширшу агітацію. Український народ повинний навчитись розпізнавати, де той, що радий жити своє віддати за нього, а де той, що хоче тільки скористуватись силою українського народу.

Українські партії мусять в цей час забути усі свої ріжничі і сполучитись при виборах, щоб провести українських поступових послів. Що варті всякі програмові дрібниці перед загальним добром українського народу?

Що Українському народові, як і всім іншим народам в Росії потрібно виборче право по чотирьохчленній формулі, потрібна освіта рідною мовою, потрібна націоналізація шкільних, судових адміністративних—та господарських інституцій на Україні і врешті автономія України—з цим згоджуються всі інші істнующі українські партії, і виставляють усе вищевказане своїми гаслами. Це і єсть найважливіше в даний час. І тому в даний історичний момент нема жадної рації українським партіям йти в розбрат. Намайтаймо ж се, і дружно ставаймо до виборів.

В. Тимошевський.

Галицькі вибори перед австрійським парламентом.

(Од власнихъ корреспондентів).

Львів, 26 червня.

Галицькі вибори мають добре уgruntовану славу перед широким світом. Той клас громадянства, який захопив у свої руки правління в Галичині—польська шляхта—допускається при виборах при допомозі органів влади таких страшних зловжитків, що галицька народна опозиція привнежена після кожних виборів порушувати сю справу з трибуни загально-державного парламенту. І коли хто тепер хоче сказати що вибори відбулися не по закону, то називає їх **галицькими виборами**. Політичний світ уже знає, що се значить.

Де хто думав, що галицькі вибори віджили свій вік разом з курйальною виборчою системою, за якої вони зродилися, розвіялися й нажили такої слави. Але ні! Прийшли перші вибори на підставі чотирьохчленної формули і виявилось, що і ці нові вибори в Галичині не втерля свої давнішньої „слави“. Дякуючи всяким зловжиткам, польський шляхти все таки пощастило вибрати 54 кандидатів, які обовязалися вступити до „Польського Коло“, так що більшість галицьких мандатів має „Польське Коло“, а галицька опозиція має тільки 52 мандати. Мати ж більшість галицьких мандатів річ дуже важна, бо від більшости галицьких послів залежить дозволити або ні зміну виборчого закону для Галичини.

Як тільки зібрався парламент, галицька опозиція сповнила свій обовязок. Українці, соціальні демократи, сіоністи і незалежний соціаліст Брайтер поставили п'ять строчних вивесень, у яких домагались вибрати окрему комісію для розслідування зловжитків при виборах у Галичині й покарати винних. З приводу цих вивесень велась дебатів 20 і 21 сього місяця, які одначе закінчилися тим, що більшість палати ті вивесення одкинула.

Два дні опозиційні послы з Галичини—соціальні демократи, український національний демократ Окуневський, москвофіль Давняк, незалежний соціаліст Брайтер, незалежний єврейський демократ Грос малювали з парламентської трибуни страшну картину галицьких виборів, картину, який не повірив би західно-європейський політик, коли б не та безліч фактів, які вони подали у своїх промовах.

Сих фактів не сміли заперечити оратори з „Польського Коло“, вони тільки старались ослабити їх вражіння вдумками про терор опозиційних партій; не сміли також перечати тому, що галицькі вибори треба розслідувати й винних покарати, а тільки запевняли, що се зробить уряд і без окремої комісії.

Треба при тім зазначити, що визначні прорадики польської шляхти держалися від тих дебатів адалека, а вислази обронути галицькі вибори оратори „демократичних“ груп „Польського Коло“. Се характерна риса польської буржуазної демократії, яка в політиці йде солідарно з польською шляхтою служить шляхти за оруда скрив там, де справа така нечиста, що шляхта волить держатися адалека.

Та найкраще оборонив польську шляхту міністер внутрішніх справ Бінерт. Він виступив з довгою промовою, у якій заявив, що усі ті факти, які подали опозиція, неуврадливі, що все відбулося як слід, а коли де й були які неуврадливі чи розрухи, то вина тут самої людности, яку розвалили несовинними обійняками радикальній агітатори. Чого не поспіли сказати оратори „Польського Коло“, те сказав міністер Бінерт. Загалом уся його промова робила вражіння вирізків з польсько-шляхетської преси, а він сам виглядав, як шарманка, яку накручує польсько-шляхетська преса, галицький намістник і „Польське Коло“. Се й не дивно, коли знаємо, що всі відомості міністрові дає намістник, а всі міськовик присилають інформації старости, отже ті самі повитові власті, які власне допускають зловжитки.

Але ж—скаже де-хто—в парламенті все таки засідають послы з інших країв, які в галицьких справах можуть бути безсторонні, чому-ж вони не подали голосів за внесення галицької опозиції?

В австрійському парламенті склалася—консервативно-клерикальна більшість, до якої належать німецькі антисеміти і клерикали, „Польське Коло“, більшість чеських послів та інші дрібніші групи. Ся більшість і мала силу одкинути внесення галицької опозиції. А що поважним союзником у сій більшости є „Польське Коло“, то зрозуміла річ, що вона мусіла одкинути внесення, звернені проти свого союзника. Бо коли-б де-кілька галицьких мандатів було одкинуто, то тим самим зменшилося б число членів „Польського Коло“, через що власне та більшість стала б слабшою. А хто стане сам руйнувати свою силу? Крім сих загальних причин між „Польським Колом“ і антисемітами була умова, що „Коло“ допоможе вибрати антисеміта Вайсбрхнера президентом палати, за те антисеміти постарались затерти справу галицьких виборів. За сею клерикально-консервативною більшістю пішли в сій випадку й німецькі ліберальні групи, які хоч і побороють німецьких антисемітів, але все таки ближчі до них, як до німецьких соціальних демократів.

Так що до галицької опозиції пристали, подаючи голоси за її внесення, тільки соціальні демократи, кілька німецьких поступових послів і дрібніші чеські поступові групи. Ось чому внесення галицької опозиції, не вважаючи на їх слупність, одкинуто.

Коли вже скінчилося голосування і стало звісно, що внесення галицької опозиції одкинуто, почав говорити член „Польського Коло“ Дулеба, один з тих, який здобув мандат тільки дякуючи галицьким виборам. В сю хвилину несподівано для всіх вибухла українська демонстрація. Українські послы, обурені до краю результатом голосування, почали співати *„Ще не мерла Україна“* і *„Не пора москалеві й ляхові служити“*. Сей новий спосіб демонстрації здивував усіх. Вони втхали і на протязі кількох хвилин дунув в залі засідань австрійського парламенту сив українських національних пісень. Аж через кілька хвилин зала оточилася президент почав дзвонити, призиваючи до порядку, міністри вийшли, „Польське коло“ й антисеміти почали перебивати спів. Українські послы, проспівавши обидві пісні, вмовкли...

Ся українська демонстрація викликала ріжні толки. Орган партій, які складають парламентську більшість, виступають проти неї дуже гостро, польсько-шляхетська преса аж пиниться в своїх нападах. Постулова частина віденської преси заговорила про демонстрацію прихильно.

Через два дні, після демонстрації президент міністрів запросив парламентську комісію українського клубу (Романчук, Василько, Давняк і Трильовський) на конференцію. Чи се запрошення—результат демонстрації, чи президент міністрів хоче заплатити, чого українські послы демонструють і які їх домагання треба сповнити, щоб вони заспокоїлися,—не знаємо. Тільки сподіваємося, що послы поставляться супроти президента міністрів строго принципіально...

Вертаючись до галицьких виборів,—більшість послів своїм голосуванням зазначила, що, на її думку, в Галичині вибори переводяться по закону. Таке становище більшости парламенту наведе ліше свідчити, що в Галичині зарпа цю ще не змінився і що галицькі вибосен не раз іще будуть предметом таких його батів у парламенті.

М. Лозинський

3 газет та журналів.

* Спроба князя Євгена Трубецького авести кадетів з октябристами ще й тепер жваво обговорюється усією столичною пресою. Щодня кожна газета присвячує цьому питанню оригінальні одну-дві статі. Але особливо багаті на такі статі газети, привезені останньою поштою. В „Руських Відомостях“ знаходимо дуже довгу й дуже докладну статтю відомого члена к.-д. партії А. Кізеветтера; в „Рйчи“—нову статтю „самого“ князя Трубецького, ч. п. „Открытое письмо П. Н. Милюкову“.

Інші газети також умістили більш або менш цікаві статі на цю саму тему, але можна сміло сказати, що статі Кізеветтера та Трубецького цілком висчерпують питання, і через це можна обмежитись тільки ними.

Спинимось насамперед на „лісті“ князя Трубецького, уміщеному в останнім (150) числі „Рйчи“.

Князь починає з компліментів на адресу „кадетського папа“ Милюкова.

З великою охотою—лише він—одповідає Вам... Ви не вважаєте питання (про „блок“) за зявте з черги: наявки, Ви вважаєте, що воно вимагає найдоладнішого обмірковування. Звісно виникає запитання, що єсть спільний ґрунт, на яким ми можемо зрозуміти один одного, а можливо, що й погодитись.

Дальші рядки листа—суцільна писанина на цю саму тему, се-б-то: „октябристи та кадеты—рідні брати, і тільки через якийсь сумне непорозуміння вони воюють між собою“.

... Ви кажете—лише в одній місці князь,—що злука з октябристами може приняти моральний авторитет кадетської партії.

Адже авторитет партії залежить не од того, з ким вона провадить роботу, а від того, яку вона провадить роботу. Коли ми з цього стовнища поглянемо на питання, наскільки зближення з октябристами може приняти авторитет кадетів, то відповісти одержимо тільки одну. Все що корисно для народу діяльність (школу, суд, мілицею самоуправу) кадети провадитимуть разом з октябристами. Хто ж в такім разі більш багатий—свідомі під час виборів для кадетів: октябристи, чи депутати й іа Алексієвський і Ко?—запитусь князь і зараз же відповісте: яки, скажемо, замість депутата Алексієвського сидів в Думі Ю. Н. Милютін, хіба це не було б краще до всіх бовіт?

Бажали б ви, щоб були досягнуті наміченої мети—з'єднати кадетів з октябристами, найясніший автор, сам колишній „лівий“?—не може утриматись, щоб не шпурнути пари камінців на адресу „лівих“, причім по-до-куди він навіть не споглядає перед фактичними помилками—висловлюючись „м'яко“.

... Досвід другої Думи—читаємо ми, між іншим в „лісті“ д. Трубецького—показав, що партія „народної свободи“ не рівняючись її до „крайніх“ як зправа, так і

зліва, робила корисну для народу справу. Коли б в переході з того й другого боку, народ одержав би школу, реформований суд, влаштоване на демократичних основах місцеве самоврядування, і здихався б земський начальників.

Здавалось би, не личить д. Трубецькому, всетаки порядній людині, ставати на слізкий і не зовсім чистий шлях рижних репріцій та казенних вихованців. Здавалось би, не діло д. Трубецького обвинувачувати „лівих“ в тім, чого вони ніколи й на думці не мали.

Не гаразд, нарешті, кидати в маси такі обвинувачення проти певної громадської верстви, яких не можна фактично довести...

А от же не боявся д. Трубецький усього цього й пише такі, що „ліви“ перешкодили дати народові добрі школи, гарний суд і т. ин. Коли вже російський „дворянин“ почне казати, то так і їди, що незабаром він опиниться або в рядах закордонної еміграції, або... в обіймах чорної сотні.

* Що відповість „кадетський папа“ на солодкі залицання „колишнього червоного“, тим часом ще невідомо. Замість цього маємо статтю д. А. Кізеветтера, теж видатного кадета, в ч. 145 „Руських Відомостей“.

Д. Кізеветтер, хоч дуже жакує д. Трубецькому за честь, все таки висловлюється в душі „нехай мине нас часа сія“...

План князя Трубецького—лише д. Кізеветтер—нездатний по двом причинам: в перше, його не можна здійснити, а в-друге, навіть коли б цей план можна було здійснити, то це було б некорисно й небажано. Чи підходить октябристи під рівень хоч би англійських консерваторів, чи їде в них обрешка втриманість в соціальних реформах поруч з яким розумінням основ політичної волі та з умінням оцінювати корисне значіння цих основ для Країни? Відповідь на це ми вже давно знаходимо в ясних статтях самого д. Трубецького. „Партія останнього урядового звідомлення“ не може бути справжньою конституційною партією. Партія, яка благословляла воєнопольові суди, не може щиро охороняти конституційні принципи.

Але може октябристи перемінлились на краще? Може життя примусило їх полі-визити?

Останні заяви московського октябристського органа—відповідає на це д. Кізеветтер—з ардуво з'єдну земців можуть звершити д. Трубецького. Та впрі-рент діло не в побудованих заявах. Діло в загальній природі партії, в загальних умовах її початку й діяльності.

Простеживши умови, які викликали до життя „Союз 17-го Октября“, показавши, що ця партія є каскад офіціалізму, дозволеного начальством лібералізму, нагадавши, що усі полі-смішні й найширші дії їй, починаючи з Шуваловим і кінчаючи графом Гейденром, мусіли покинути „союз“, не бачучи спроможности бути „офіціалними лібералами“,—автор приходить до

висновку, що корисної ріжниці між кадетами та октябристами не усеуше ніякими хитроумними комбінаціями. Реальний політик не може не рахуватись з тим реальним матеріалом, з якого складаються ріжні партії. Інакше усі його комбінації ні до чого не приведуть, і він зостається при одних, може й гарних, мріях.

Як на кадета, оцінка д. Кізеветтера цілком справедлива. Можна тільки побажати, щоб к.-д. партія в цілому стала на таку саму точку погляду що до „партії останнього урядового звідомлення“.

* Де-які пункти нового виборчого закону примушують „Русь“ замислитись над запитанням: хто ж нарешті, „русский“?

Як відомо—каже „Русь“,—міністр внутрішніх справ звелів, щоб „інституції, які укладають реєстри виборців до Д. Думи, зазначували на них, окрім інших відомостей, також й національність кожного виборця, на той раз, коли доведеться поділити з'єдну по національності“.

На підставі цього наказу губернатори запровадували справникам укладати окремі реєстри:

І—особ русского походження;

II—особ інших національностей.

На чиновників наклали досить важке завдання. Вони ніяк не можуть встановити в більшості випадків, якого походження деякі із „ввітренних“ їм горожан.

Хоча на підставі нового закону право такого „визначення“ належить ген. губернаторам, але підготовча робота завше виконується нижчими чиновниками. Оже—який-небудь губерський секретарь вияснює, хто є русский, А вияснити не легко.

„Союз рус. нар.“ має, здавалось би, усі засоби висловити такі питання і, не вважаючи на це, не має спроможности „визначити“ з цього приводу союзники дуже незадоволені з нового закону.

На останній засіданні виконавчого комітету „Ліст. рус. люд.“ в Варшаві обмірковувалося питання, чи можна причислити до руських тамтешніх караїмів, татар та греків. По довгих балачках постановлено: караїми (!) та греки причисляти до руських, татар ж постановлено не причисляти, бо вони спочувують „кадетам та іншим крамольникам“.

І от—каже „Русь“—чиновник Чернялов скористується методом варшавських „ліст. рус. люд.“ людей та причислить караїмів та греків до руських. Шість докажіть, що ви—син свого батька, а той—син валого діла, та ще до яких партій вони належали! А караїми та греки будуть руськими!—Справді, ставовище скрутне.

По Росії.

У свідомих колах їде чутка, що після звідомлення про земельний фонд, кабинет П. А. Столицина намірився поліпшити становище сараїв у Росії. Обидві ці реформи розраховані з тою метою, щоб за-

спокійні найбільш опозиційні верстви громадянства.

— Про земельне питання. Обер-прокурор св. синоду Ізвольський звернувся з проханням до главноуправляючого хліборобством і землеустройством, кн. Васильчикова, подбати про те, щоб як будуть продавати казенні землі селянам, то щоб не забули про церкви, котрим теж потрібно дати ругу з цих земель на користь причту. Кн. Васильчиков пристає на думку обер-прокурора й зробив пропозицію, щоб епархіальне відомство віддало землеустройтєльним комісіям відомости в справі наділення причтів землею.

— До справи колишніх депутатів. „Нов. Вр.“ повідомляє, що до цього часу судове слідство в справі 55 колишніх по-слів другої Д. Думи, ще не закінчено, й сама справа буде розбиратись у суді не раніш лютого. Депутати, що приймали найбільшу участь у військовій організації—дд. Озол, Алексієвський, Герус та Салтиков счезли, невідомо куди; частина сидить в „домі предварительного заключенія“, решта проживає по домівках.

— Давно б слід! „Тов.“ повідомляє, що з приказу сповн. обов'язки петербургського градоначальника заарештовано трое городових „за недержанное обращение“ з приватними особами.

— Нові правила для семинарій та духовних шкіл будуть розглядатись в черговім засіданні особливого присутствія синода, 29 лютого. Ці правила, після розгляду та затвердження, буде заведено по всіх духовних школах держави з початку учебного 1907—1908 рр.

— До справи на Ладозьким каналі. Як повідомляє кор. „Р. В.“: 23 лютого ватага з 70 стражників під командою поліцейського офіцера й на чолі з ладозьким справником прибула до Ладозького каналу, де цими днями вибухав розрив. З початку справник переконував селян, щоб вони вгамувались і не перешкаждали ходити пародам; але селяне не послушали справника й почали заброновувати каміння, то-що. Один селянин кинувся на офіцера й арвав з нього порутеню; той офіцер рубнув його шаблею по голові, а стражники позаяняли з коней й почали стріляти. Натовір збігсь, залізшиши на місці двоє убитих і 20 ранених, четверо з них ранених померли того ж дня, а ще семеро поранено дуже сильно, так що навряд чи й житимуть.

На третій день після цих подій прибув до місця цілий батальон москалів; крім того приїхав петербургський ген. губернатор.

Як кажуть, однакові розриви почались і в Вілюерських каналах новгородської губ. Там теж є рибні та рибні; між іншим, вбито сільського вчедя.

— Тривога. З Гельсінгфорса повідомляють у „В. Вд.“, що поміж громадянством і почасті опозиційними

небезпека про помичний добробут країни. Холать чутки, що сейм після літнього спочинку б розпущено, відміняється виборчий з'їз і поруч з тим поменшаться правсейма. Оставка міністра стат-секретя Вангефа вважається за певну. Всею цього сподіваються через те, що під-їнілянія не „оправдала довіря“, премоу буде згадан про діяльність союзу Войма, про величезний перевіз збрї про безпеку від соціал-демократів.

— 3 юрїями! Рєш вже повідомлялось, що у Москві касована ліга прїсвїтї і ті курсї, швова впорядковала для народних учїтї. Тепер же читаємо у „Р. В.“, шз прїказу московського генерал-губератора славосанї ї усі повітовї відділїги по Московщинї. Таких відділїв було.

— Судовими інстїтуціями знято конфїснату з № 1 газети „Жїзнї Приказчика“; № 3 газети „Рное Дїло“ і № 23 латїшської газети „огрессе“. (Тов.)

— Немає „давности“ Міністерство народної освіти прозвїяло одному з по-печїтєлїв, що правота допущєнїя до університету тих об, котрі скїнчили духовнї семинарї, зничєтується, не зважаючи на те, скїя поминуло рокїв після скїнченїя шкї. При чому ті, що мають свїдєтєво всі шїсть років, увїляняються од встїпнїх іспїтїв, ті ж, що скїнчили тільки чл., мусять додержати додатковї іспї. (Р. С.)

— Час мирїтсь! „Варїшч“ повідомляє, що Грінмут взяв помирити славетного Лїодора з союзом руського народу. Він написав Лїодоровї листа, в якому каже, що сїє тепер, коли починається боротьба з посади у третїй Думї, „русским л д“ не годїтсь сварїтсь, а треба найвїшнє з'єднатїся д лупї. Через це Гїтмут прїхав перекарївного пан-стїя юмїрїтсь з Пурїкевичем і не статї супроти дїспїлїнї „сюз“. Але Наканунї“ сповїщає, що Лїодор до зогос часу на мир-редиворбу камлїня ам стїбно, стоячи на чолї партїї „Сї нїи Бог“.

3 життя партій.

— В окремих місцевих організаціях партії соціалїстїв-революціонерїв, зважаючи на те, що в середнї числах люля має відбутись з'їзд прїставнїкїв партїї, розглядаеться питаннє про участь с.р. в виборчїй кампанїї. Найбільш прихїлїнїкї до тїєї думки, щоб с.р. не приймали безпосереднїї частї у виборках, а переважно б агїтували за вибори поміж опозиціонерами і підтримували ті новї організації, що стуть засновуватись з 3-її Думї. (Р. С.)

— В центральных інстїтуціях партїї „народної свободи“ тепер обмірковуеться питання про те, щоб зв'язати відносини з ріжними націоналїтїчними партїями:

Вдосвіта.

Повість Т. Г. Єрма. Переклад з польського. М. І. З. П. Частина п'єрша. VIII.

Баба Мокра не помилилась! Той пасажир, що мав пригоду в жандарми на березі, був її син наймолодший. Коли б навіль воля його і не пізнала, вона про те довідалась би, бо свїтїла її з коняку. Паша поклявся їй до себе, і посадивши її на диван, свїтав з усмішкою:

— Чи рада ти з загравичної науки синів?

— Хїзмет, (така доля)— відказала вона, як і перший раз. Паша похитав головою.

— Не ширю ти говорїш.

— Я кажу, пашо ефенді, те, що каже мое нещастя, яке вже другий раз падає на мою голову. Коли б я так не казала, а спитала тебе, ти сказав-б мені: хїзмет.

— Хто знає—озвався паша.

— Коли б я тобі сказала: це хлопець молодий... майже дитина... віддай мені його?

— Не віддав-би, але довіль-би тобі ліги до його в тюрму і намовити його, як мати, щоб казав правду.

— Чи він живий? Спитала вона.

— Живий. Пїди до його. Ти жїнка розумна і знаєш, як з ним говорити, шб наставити його на добру дорогу. Від того залежить кара, яку йому назначать.

— Хїба-ж ще він не покараний? Здається мені, що як на молодого хлопця, досить йому того, що вже має.

— Те хлопця двоє жандармїв поранило, одного вбили... Це вже не жарт.

— Хїба у султана мало жандармїв? спитала Мокра.

— Чи мало, чи ні... озвався паша—не однаково... Подумай краще, щоб врятувати його життя, бо я не дозволю лічити його, аж поки він не дасть одповідї на ті питання, які задасть йому ага... Розумїєш, джанем?—спитав він прїязно.

Він павснєв у долонї і звелїв адьютантовї, що увїшов, пустити бабу Мокру до сїна

здавався страшенім. Потовчене і побите лице його не мало людськїх виглядїв.

Баба Мокра, увїшовши навшпиньках, ваблизїлась до сїна, що лежав горнївїч і прїсїла коло нього. Хвилїну вона прїгадалась до його, а потїм—нагнулась вїтїк прїмовила: хїзмет! Паша зїв і Синку! (облагодїв і вїстїв)

Драганив очї були залїженї. На голо-матерї лице його затєтєко зворухнїлось, мов повернув води від лесенського подїзу вїтру. Баба Мокра знов промовила:

— Синку! як тїм тїм оточав!

— Майко... шепнув хворий, розплющивши очї.

В ту мить почувась у сїнях хода людей. Баба Мокра нахїлилась над хворим і почала йому швидко гворїти:

— Де ага, буде питать тебе: сїну мїй, не кажи йому нічого такого, що могло-б зашкодити комїтетовї... Чусь?

— Довган широко розкрив очї і дивився на матір.

Увійшов ага (полковник). За ним увїшов кїтаджи і чубукджи (секретар).

Останнїй кїнув на долївку кїлимїк; ага свїзвелїв подати собі юзюкї і почав допит, звернувшись до баби Мокри з таким словом:

— Нехай же тїй юнак каже правду, тоді його оспїядать... лікар. А нї... то так і здохне... Скажи це йому так, щоб зрозумїв:

— Сїну... промовила вона—ти чув слово агї, чув і мое... Послухай мене... роби, як тобі совїсть скаже і памїтай про Бога, котрий дивїтсь на тебе з високого неба.

— Добре... — сказав ага і почав допит.

Драгана вже вирятувать не можна було і паша знав про це, але він хотїв витягнути з того нещасного прїзнання про революціонїй комїтет, який ширив свою діяльність по Болгарїї таємними, невідомими шляхами. Тому то паша подав матерї надїю вирятувати сїна, щоб вона помогла при допрїсі. Може б справді йому і пощастило довідатись про це небудь, коли б замість баби Мокри була яка нїна жїнка: бо яка-ж мати не захоплюєть би за надїю вирятувати свого дїт ну, хоч-би та надїя була дуже не-певна. Але баба Мокра була не з таких. Коли паша свїтав їй: „розумїєш?“— вона зрозумїла і сказала собі:

— Нехай краще і пей згине, ніж має бути зрадником своєму краєві.

справді ширю помагєє йому. Драган на одні питання мовчав, на другї відповїдав, ще знав, а на третїкі—шавїлїв—як вєвє яєну відповїде. Ага питав, яким шляхом їдуть забороненї писання? Драган відповїв: „на Царград“.

Кїтаджи записав цю відповїв. Таким чїном відповїв Драган рїзвї скїлька; голос його лїм-раз слабївав, аж нарештї він замовчав. Ага спїтав раз, у другє, потїм питання повторила баба Мокра і скрїкнула:

— Драгане! відповїди або як матїтїш!

Хворий лїм зїхнїв.

Баба Мокра прїтїснїла руки до грудей.

— Гєпер нехай увїде лікар, озвався ага, передаючи люлькї в руки чубукджи і встїпаючи з кїтїна.

Лїкар був поблизу ї, увїшовши, оглядїв Драгана і сказав, що він вже вмер.

— Рятуй його!—благала мати.

— Мєртвах, бабо, я не вєскрєшаю— відповїв їй.

— Він теплий—казала—вона, прїкладаючи руку до сїновїх грудей.

Лїкар мовчав. Баба звернулась тоді до агї:

— Він мїй... дозволь менї, аго ефенді, забрати його.

— Забїрай!—відповїв ага, виходячи. Мокра лишїлась сама з покїйником.

Вона не хотїла покинути його, шб б покїляти кого на підмогу, бо боялась, шб ага не передумав, або шб турки не зробили якої нїшої перешкоди. Вони не поважали гяурїв нї живїх, нї мертвїх. Вона надумувалась не довго. Зїявши з себе хусткї, вона накрїла тїло сїна, взяла його на руки і понєсла. Один жандар прїмовив до неї:

— Тїмко тобі буде, бабо.

— Ох!—відповїла вона.—А хто ж його вїповєс на руках?

Вона понєсла тїло через двїр коняка і понєсла б його може і далї через мїсто, коли б не Никола, який чекав її біля ворїт.

— Вабо—промовив їй.

— Га?—спїтала вона, їдучи далї.

— Ти стара, а я молодий.

— Це мїй син.

— Дїя мене він брат.

додому і поклав його на лаві у гостиннї свїтлїчї. Всї свої збїтївсь у цю хату; прїбїгла і сестра; зїявся лемент.

— Пїтьгє!.. цїтьгє! — казала баба. Драгана Бог до себе поклявся. Він умер за свїяте дїло, він поївав до Бога жалїть... З під шавїлї стрїха це вже друїй.

Вона говорїла лїчаче спокїйно, але у грудях її кипїла сердечна ролївка. Вона перєсїлювала себе і лиш їноді з її грудї вїходїв глухий стїгнї.

— Мїй юнаку! — прїстїгнала вона. Синку!

— Справим йому людський похорон. Мокра заклопоталась похороном. У Болгарїє люди, які виключно займаються похороном. Кїпкать їх не треба, сонї самї приходять. Вони обїявають покїйникї, одїгнать і облакудуть. Це стародавнї звичай. Через годїну вїє тїло Драгана, загорнуть у бїле полотно, лежатї на лавї, покритїй кїлімом. У головах і бокгах свїтлїлих носковї свїчкї. Шїл вїдривали папахїду і цокрївнї тїло свїяченою водою. Зїйшлися родичї, сусїдї і знайомї, зїтїхали, молїлись і тихо розмовляли.

Никола увєсь час сидїв там і розказував всїм, за що і як загинув Драган.

— Турки вбили його за те, що він не хотїв віддати їм лїстїв, які мав при собі.

— Які ж то були лїстї?

— Не знаю.

— До кого?

— До когось у Русудї.

Може до консула англїйського, француського, російського?..

— Може... Певне, що вони були важлївї, бо він їх зїв.

Прїйшла за другими хаджі Хрїстїця з дочкою. Никола і їм розказав те саме, що і другим, особливо звертаючи їх увагу на патрїотичну заслугу покїйника.

— Драган—казав їм—умер, як добрий юнак. Жандарвї було тридцять, а він одїн. Вони хотїли водерти у його лїстї, а він не дав. Кожнїй болгарин повинен так робити.

Лїзка мовчала; затопївши очї в покїйника, вона слухала оповїдання Никола, а той розповїдав так, що майже жалкував, що сам не дежить мертвїй на лавї. Але він потїшав себе тим, що прїйде колись така черга і на його.

— Тепер у мене лиш одна думка, шб добути собі револьвер.

Коли він це промовив, дївчина повернулась і глянула на його уважно. Йому

здавалось, що в тім глїадї було спочуття. І те спочуття він зковав у пам'ятї і в серці.

Похорон справив величний. За труном, покритого зеленим вїтами і квітками, йшла вся могила до самої могили. Після похорону баба Мокра справила поминки, запрїсївив до себе всїх, хто був на похоронї. Абуло народу стїлїкї, що-дололось накрїтити стїли у саду. Мокру розважали лїде, а вона казала на те:

— Це вже другї їде від мене до Бога жалїтьсь за ворївї наїх. Нехай-же ця жалоба не вїява, не замовкає, коли вже почалось дїло... дай Боже нам вїграти справу.

Невідомо, чи всі розумїли ті слова, але всї потакували. Бул певне і такї, що розумїли. Розумїв Никола, Стоян і Станко, розумїв хаджі Хїсто і навіть почав з нею спєречатїся...

— Вабо Мокро—казав їм—величє нещастя впало на твою голову і у всїх час болить за тебе серце; хїба ж не треба бажати, шб такоє нещастя не задалави їшнї болгарсьї матерї?

— Ої!.. не бажай такого нїкому— зїтїхнула баба Мокра.—Але-ж не можна бажати, шб... згнєла молодь кїсла, як колїсь бх... Ане була готова поклясти головою... дай край. Мої синї заробили нещастя... забували... Таке дїло вїдривує не робїтївнїї треба його прїбувати, шб розуму набратись. Дїтина лиш тоді навчїтсь повонїтсь з вогнем, коли почне сої руги. Це від мєм. Треба навчїтсь орудувать з вогнем.

Прєслуговуючи гєтям, баба говорїла їм про такі рєчї і зїї потакували їй, але бїльшїсть, що їли з купївї, майстрїв, членів мїлїлї і чор

польськими, мусульманськими, єврейськими та українськими. З доповіді другої Думи „кадетів“ переконалися, що ці групи можуть одотуляти од крайніх ліво-лівої та пристої до к.-д., як що тільки партія „народної свободи“ яскраво відкреслить питання про національну рівноправність та поставити собі на меті провести відповідні законопроекти. Завдяки цьому к.-д. мають думку надрукувати відпові на в них зазначити ті законопроекти, здійснення яких вони будуть домагатися у 3-й Думі. (Р. С.)

— В початку їю я відбулися загальні збори членів петербургського та московського комітетів партії „мирного обновлення“. Збори мають бути у Петербурзі. Одержави центральним комітетом партії відомості свідчать про те, що в багатьох містах „мирнообновленські“ організації розсипалися, а члени партії перейшли до к.-д. (Сегодня).

— Відбулися збори тимчасового бюро „торгово-промислової“ партії, на якому обговорювалися питання про сполучення з „прогресивно-економічної“ партією, привідці якої пропонують „т.-п.“ партії з'єднатися до купи на-завше. Від тимчасового ж блоку вони зриваються, не маючи надії, що члени їхньої партії зможуть зкласти у Думі самостійну групу. В тім разі, як що „т.-п.“ партія згодиться на стаде з'єднання, то привідці „пр.-ек.“ партії пропонують цю сполучену партію назвати „прогресивно-промисловою“. (Тов.)

— Центральний організаційний комітет партії народних соціалістів в своїй відзиві до місцевих організацій пропонує їм починати передвиборчу діяльність. (Тов.)

— В союзі „русского народа“ визнано потрібним погодитися у справі виборів з партією „правового порядку“. (Тов.)

По Україні.

— Київ. З наказу київського губернатора оштрафовано на 300 руб. редактора українського тижневика „Слово“, Олену Корольову. Штраф накладено за уміщення в останньому числі журналу статі, що підбурює та хвилює людність.

— Начальник охоронного відділу, одержавши повідомлення, що цими днями вночі на островах під Миколаївською сабідкою має відбуватися великий політичний мітинг, зробив наказ, щоб п'яниця не допущалася до цього. Недалеко від Яхт-Клубу, на одному з островів, було викрито зібрання людей, що складалося чоловік з 200. Це було оівночі (на 27 числа). Погода була тиха, і це здалося було чути співання „маршевиць“ та слова промовлянь. Забачивши п'яницю, люди, що були на мітингу, кинулись до човнів і веслими зайкнули з оів. Поліції було мало і через те її не вдалося арештувати до о-небудь з учасників зібрання. Мітинг склався наполовину

складався з жінок.

— Вчора на ювелірній фабриці Маршака почався страйк. Вранці душ 60 робітників покинули роботу

— Оборонці, прис. пов. Я. Гольденвейзер та пом. прис. пов. С. Ратнер подають касачі у справі Т. Шерешовського, Ш. Уманського, А. Хингука, Хаї Бабиц та А. Готова, присуджених на каторжні роботи за належність до партії соціалістів-сіоністів.

— В с. Товмачі, звенигородського повіту, через донос місцевого учителя Бендерського, якого селяне вигнали з сільською еходоу за агітацію на користь „союзу р. нар.“, арештовано селянина Скуцького, в котрого від частрусу знайдено візгову картку колишнього депутата Нечитайла. Це справляло таке враження на селян, що деякі з них, які мають в себе фотографічні картки засланих у Вологодщину своїх синів та родичів, знищують ці картки. „Коли вже за візгову картку колишнього посла арештують чоловіка, то за фотографію ще гряди, що й на Сибір почимчикує“, кажуть селяне. (Вл. Кор.)

— З Волині. Спростовання. В одному з попередніх чисел нашої газети за Дзєнішк'ом Кіжовським було подано звістку про аграрні розрухи в ковельському повіті. Тепер „Дз. Кіж.“ спростовує цю звістку. Виявляється, що розрухи були не в ковельському повіті, а в лудьків, в селі Городці, в маєтковій пана Каміла Шурьє

— „Київ. В.“ передруковують з газети „Накинуць“ таку вістку: Цими днями житомирський „виділ союзу р. н.“ урядва яесь-там „торжество“ невідомо чи з причини розпуску Дер. Думи, чи з причини одержання стягу. Досить того, що юрба союзників з прапором та образами пройшла по головній вулиці міста, сиваючи дорогою „Спаси Господи“. Мизаючи кофєйню, союзники завважали, що на балконі сидить товариш прокурора окружного суду д. Бедров. На йому був кашкет. Союзники почали гукати до прокурора: „скінь шапку“. Але Бедров не послухався вигуків. Тоді по його адресі полетіла лайка та погрози. Хулігани почали наліпати на балкон, виявляючи намір поквитуватися з товаришем прокурора. На частя, до фізичного „воздїйствія“ не дійшло, а замість цього було ухвалено негайно, телеграфним способом, повідомити прем'єра та міністра юстиції про „крамольного“ прокурора. Зміст телеграми такий:

Житомирський виділ с. р. н. обурений до глибини душі на вчорашню поведінку прокурора місцевого суду, Бедрова, який дозволив собі сидіти на балконі кофєйні у кашкеті, коли процесія з образами, патретами Государя Императора, Государини Императрици, Высидишица престолоу та союзним стягом, сиваючи народній гимні, шшла по вулицю і, не дивлячись на голосні, невиправдані вимагання зорба та її погрози, він цього не послухав, а так само сидів в кашкеті й нахажіво кивав головою на юрбу, а скінув він кашкет тільки тоді, коли з ним поїнявувся в процесї. Цей випадок не раз доводив, оскільки пе-

обидно зразу ж, не гавчись, вичистити чиповищуку сферу від людей, які умисне ображають святощі руського народу—інакше спокує не буде“.

— 3 Полтавщини. Аграрні розрухи. 23-го числа с. м. в с. Часняківці, Лох. пов., селяне, що робили на плантаціях князя Орбеліяни, відмовилися робити, вимагаючи поліпшення харчів. За годину після цього до маєтку прилетіла поліція з козаками. Князь показав на чотирьох зачинщиків; їх зразу ж було арештовано й одведено до лохвицького арештного дому. (К. В.)

— В м. Сорочинцях, після розпуску Державної Думи, оівночі зроблено трус в кошик, учателя П. Тенянка, Г. Антоенка, Духовного, С. Кусяйки, Кіянєнка (всіх перед тим було виущено з полтавськ. в'язниці до суду) та Г. Васиню. Забрато де в кого книжки видані „явочн. порядком“, листи і т. и. Нічого нелегального не знайдено. Арештованих поліція грозить вислати за межі Полтавщини.

25-го числа с. м. арештовано селянина П. Копаря за образу станового. Арештованого одведено до маргородськ. кої в'язниці. (Вл. Кор.)

— Багато балачок викликав в Золотонішній такий випадок. Член земської управи д. Палкін приїхав на пасажирську платформу поблизу від ст. „Пальмір“, щоб їхати влітль до Золотоніші. Сторожа, що продає бігети, на платформі не знайшовся, і д. Палкін, не дого думавши, скрутив коло будки замок, витяг звідти червоного прапорця, синив сигнал поїзд, і поїхав собі до Золотоніш.

Тепер сторож зробив заяву, що з будки пропало 350 руб., вторгованих за продаж квитків. Хто забрав гроші, невідомо. Про вчинок д. Палкіна залізодорожна жандармерія склала протокола. (К. М.)

— 3 Чернігівщини. В с. Калинівці, віжн. повіту, страшенно побито сільського старосту. В звязку з цим арештовано кількох молодих парубків. Кажуть, що старосту за те побито, що він хотів залазити у Калинівці виділ „союзу руського народа“. Життю старости загрожє небезпека. (К. В.)

— В м. Ічні, в арештному будинкові повисив селянин Санько. Причина невідомо. (Р. С.)

— 3 Херсонщини. В. Елісаветі. убито трьох городян, скалічено пом. пристава Федченка та стражника Мокряка, які гналися за двома озброєними анархістами. В місті кривава подія викликала рух. (Од. Нов.)

— 3 Австрійської України. Подаетмо текст телеграм українського парламентського клубу до хорватських послів: „Ми, заступники українського народу, спочуваемо боротби заступників народу хорватського за удержання політичної самоуряди Хорватії. Ведучи боротбу проти польських гегемонів і політичних союзників мадярів, висловлюємо бажан-

ня, щоб ваша боротба увінчалася найкращими успіхами“.

(Вл. Кор.)

— Ruth. Korr.“ повідомляє, що 15 дня м. липня у Львові має відбутися з'їзд уповномочених від „старо-руської“ партії. На з'їзді має бути зазначене становище партії стуроти виходу двох старо-руських (московських) послів з українського клубу. Як кажуть, московська партія поділяє той погляд, що послі цювинні знов вступити в клуб.

— Галицько-Польська соціал-демократія розпочала агітацію за заведення загального виборчого права при виборах до галицького сейму. В цій справі недавно в Кракові відбулася велике робітничє віче. На вічу промовляли Дашинський та посол д-р Діаманд. Збори ухвалили відповідну резолюцію. (Діло.)

На цім і на тім світі.
(По Ілюдорі.)

Ще коли я свий пас—
Чув від батька свого.
Що останній хто у нас,
Перший буде в Бога.

Дурень був я. Школярі
З мене глузували,
В бурсі мене вчителі
Ідіотом звали.

Та свиренний був я скрізь
І не сиречався.
Людам в очі я не ліз,
Нижком з них сміявся.

Нехай дурень я у вас,
Нехай бож-вільний—
На тім світі, у свий час
Плохий буде сильний.

Голодранець буде пан
А гододній—сирій.
Голий вдягнеться в жупан,
Дужий буде батий.

Все павиворіт піде,
До гори погамі,
Все багачество праде,
Пан піде з торбами.

Хто тут був ес-ер, ес-де—
Піде в „крайню праву“
Алексійський поведе
Буржуазну справу.

У тім думі Пуринквич
Буде головою,
В голові його порожній
Буде більше лоу.

З „окт-брехоті“—трудовик
Буде хоробрітний,
А Гурко, хоч тут і звик,
Не розгартить грошей.

Ляц „кадетів“ там, на небі,
Все-ж будуть „ла дєтї“
І міністри при потребі
Визмуть їх в лабєтї.

Т м Думбадзе найдобрійший
І смиренний буде

А в Одесі вайтхїйші
„Справжнї-руські“ люде:
Там Дубасов, „схобуштнїм“
Буде генералом.
Крупєвава-ж за погроми
Зробить адміралом.

Честь там буде всім монахам
Так, як тут Петрову;
Політичним бідолахам
Дадуть волю знову.

Там ні-трусів, ні арештів,
Заслання не буде,
Жандармерію в арешті
Всі полюбають люде.

Там Флоряїнський за Україну
Буде роспаняється
І про мову нашу в школах
Буде вшоманяється

Юзефович всім на диво
Донос занехає,
Проклене „Законь и Правду“,
Жидів покохає.

„Кієвлянин“ „Вїче“, „Знамя“
Стануть штрафувати,
„Радю“ „Вїстник“, „Україну“
В сєлах роздавати.

Тай Полтава „Рідним Краєм“
Буде величаться,
І „Провїтями“ Поділля
По сєлах пишаться

Там „кватирного“ питання
Не буде й в—заводі
Кватиранти з хазяями
Житимуть у згоді

Хлібор бам там земельки
Буде—скільки треба;
Лїзть же всі голодні пельки
По землю до неба!.

Змісьє поля орать хмари
Будуть білі люде,
Хмар багато—і за них вже
Сварки там не буде.

А поки—по... злидні, скрут
Знялись над землею;
Багаті дурень тут
Думкою своєю...

Вибірний Маюгоненно.

За кордоном.
Франція

Восмигодичний робочий день. Як відомо з телеграм, вродя рада великою більшістю 427 проти 123 голосів прийняла проект, який обмежує час праці до 8 годин. Цей проект віні соціалістичний депутат Басі, який сам колись був простим робітником з копальних вуїлля. Проти проекту вїні вислуцв мєіпїсї Елар. Він додавав, що обмеження робочого дня викличе зменшення кількості вуїлля, що також одобється на промислах і може пошкодити інтересам національної оборони. Декларік проекту ратифіка Жане оборони реформи. Він доказував, що демє зоб'ягається того, чим лякають вороги дєї ре-

а розмови на обїдї після похорону, ще більше їх розворушували.

— Бабо—звернувся Нікола до Мокри—хотів—би і я щось робити, хоч би прийшлося прохастити так, як твої сини.

— Що-ж ти зробив сам оди? спитала вона.

— Але-ж б я не оди. В місті охочих до такої роботи знайдеється багато.

— Хто-ж твої? спитала вона.

— Ось шершій Стоян... а крім його... Гм?—озвався Мокра.—Нобадкаві з Стояном... розвїтїсь, розвїркуйте, а я скажу, коли пора настане. Мию ще одного сина і мущу з ним попереду порадитись. Він доктор філософії; я рада-б знати, на що та наука здається?

Дня через скілька зайшов до Мокри Стоян і завів з нею таку саму розмову, як і Нікола. Вона сказала йому те саме і назвала бути обережним.

— Турки—сказала вона—мають таких, що відгадують і підсудують і через таких шавїв пролав мїй Драган.

Вона дожидалася третього сина і тому була дуже неспокоїна. Що паша скаже? Чи не прискаєтьє і до цього? Щоб запевнитись, вона шшла до паші. Паша прийняв її своїм звичаєм ласкаво:

— Що є, чого нема?

Відповіши на це запитання звичайною відповідою, Мкра почала:

— Хто оваритьє на гарячому, пашо ефенді, той буде дмухатї і на холодє. Двох синїв моїх воїли твої жандарї; чи вб'ють і третього?

— Ти знаєш, за що вбили одного?

— Знаю, пашо ефенді.

— Знаєш, за що вбили другого?

— Не знаю.

— Во він належав до комітету, який з поза-кордону хоче правити Болгарією, замість падишаха.

— Ах!—сплеснула руками здивована і і обурена баба Мокра.

— Ти не знала про це?

— У перше таке чуо:

— Отже бачиш, я знав про це. Я знав, що розпочиняють за границєю і по що, коли і як мав їхати твій син. Сам він винєв. Сам лиха наробиш...

— Правда, пашо ефенді—озвався вона—і для того я прийшла спитати тебе. Ти знаєш все, скажи-ж мені, чи третій мій син, як прийде, може спокійно справляти своє ремєсло?... Я вже стара, мені тяжко... Було у мене три сини, а лишився тільки оди.

З тими словами вона оберла слєзюи.

— Побачим—озвався паша.

Він влєснєв у дїлїю і звелєв ад-тантївї принєсти якісь папєри. Ад-

ютант принєс цілий жмут папєрів, звязаних мотузочком. Паша розгорнув їх, переглянув і виївавил оди, почав читати пової:

— Петро Занов... Рейдєльберг... вїдтьє... доктор філософії... Гм... дєдав нї-дема про його нічого доганного. Доктор філософії? Гм?

— Що воно таке? спитала баба.

— Це значить, що син твій мудрий чоловік. Гм! нехай собі буде мудрий і не мїшаєтьє не у своє діло.

— То його жандарї не вб'ють? спитала М. кра.

— Не бійся.

— І у тюрму не посадять?

— Ні.

— Твої слова для мене значать більше, ніж тисяча медїкївєв золотом.

Машє моє слово.

З тїм баба Мокра вернулає до дому і загадала дочці написати до Петра, щоб приїхав смїливо і спокійно. Своїм чинєм паша дав приказ, щоб Петра уважно перетрусила на там-жїні. Через тиждєнь на ирїстанє прибув молодий лїт-двадцятї п'яти, чоловік, якому виїшли назустріч баба Мокра і Нікола. Петро виїшов до них лївї тодї, як перетрусила у таможнї все його добро і повертала всімєшенї його. Капєрє і книжки переглядав урядник, якого навімєне для того прислали з конаку. Він дуже скїдавєся на грека.

Баба Мокра дожидала сина нетерпляче біля дєрєвї таможнї. Нарештї дочекалася. Вона доручала його багаж носильцїкам, а сама повєла його на гору, прямуючи дод-му, щоб можна було без свідків прїтиснути його до свого серця, поцїлувати і обїтати слїзями.

— Сїнку мїй! сїнку мїй! казала вона.

— Було вас троє у мене. Дїтїлю моє...

Перші хвилїни пішли на прївітання. Скілька лїт Петро не був дома і тепєр оглядала його і мати, і сєстра, і всі хто був удома. Всї казали, що він вїрїє і покращав. Осправдї був він гарний і огрядний, а ще більше подобавєся, як було з ним трохи розбалакатїсь. Був він чорнявий, дужий і гїлом, і духом. Від разу засинали його питаннями, на які разу давав короткі відповїдї. Аж на другий день, коли він виспавєся і добре спочив з дороги, мати його спитала:

— Що ж ти думаєш, сїнку?

— Про що майко? спитав він.

— Про твоїх братїв.

— Почали вони дуже трудєє діло. Та інакше не можна. А початок найтруд-

нійший.

Баба Мокра не зрозумїла добре його думку. Але-серцем вона чула, що це правда. Вона зрозумїла, що Петро не наїрає нї братїв за те, що їє не пощастило.

— Ти ж у мене оди лишивєся,—сказала вона.

— Що ж майко! Хїба ж оди не має таких бамїх обов'язків, як троє?...

— Сїну мїй промовила Мокра—нехай тебе Бог благословляє і помогаетьє тобі.

А майка буде тобі помогати скільки сили стане.

— Петро урядкував всі торговельні справи матерї; позаводив книжки, полагодив рахунки. Хоч був він доктор філософії, проте поставив діло кращє, ніж брат його, який скїнув торгову шкоду. Крім того він ходив у читальню, подїрзував туди чимало гарних книжок і почав знайомитись з молодіцю. Про молодїцє де-що розказала йому мати.

— Станко, Нікола і Стоян—люде первї, казала вона йому.

Станко відмовивєся від їх справи і лишивсь їє тільки троє. Вони ж то вони лиш добували і розповїсїджували часопїсї та книжки, але тепєр вони вже не йшли через руки Станка. Нікола брав їх від баби Мокри і скїдавав дуже зручно. Але йому здавалоєся, що такоє діло мало. Раз, роспаковуючи з Мокрою і Петром паку з книжками, він озвався:

— Коли ж ми дочекаємоєся, що замість тих папєрїв будєм роспаковувати зброїний людїєв? Адже ж греки, увєзали в Трою воївоїнкїв у дерев'яному конєві.

— Як то у конєві? спитала Мокра.

Нікола розказав їй оповїдання про це їз Італїи.

— Це трудно зробити—озвався Мокра. Такоє коня ми не зможем зробити. Лєхче було б вже провєзти воївоїнкїв через нашу крїницю, коли б можна було достугнїти до неї з низу від Дунаю.

— Через яку крїницю? спитав Петро.

— Через ту, що у саду.

— О? здивувався він.

Баба Мокра розказала їм про ту крїницю з підземним ходом і про те, як там колись переховувались всі молодїцї з дїтьми і дївчата з підїї магали.

— А була ж ти там коли, майко? спитав Петро.

— Ніколи з роду.

— Тож треба перевїтїсь. Такі схованки можуть стати у прїгодї. Ходїм, Нікола.

Вони пішли до крїниці, роздївлялись і відразу нічого не побачили, лиш спу-

стивши на вїрєвнї лїхтарню, вони побачили у глїбинї боковий хїд з крїниці. Тепєр треба було увїйти туди, щоб роздївлялись, куди-тої хїд вєде.

— Я їду!—сказав Нікола.

— Стрївай!—сказав Петро.—Треба перевїтїсь впереду, чи лїцїєг і валєвдєржать тебе.

— Та я не дуже важкий.

— А все ж таки важкий, ніж відро з водою.

Петро почав накладати у відро вагу, чим раз більше і упевнявся, що можна було смїливо двох Нікол спустити.

— Ну, тепєр я сїду у відро.

— Добре, але попереду роздївись, чи можна увїйти у той підземний хїд—озвався Петро.

— А чому б не можна?

— Чи є там повітря, щоб дїхать, бо коли нема, то ти увїшов би, та не вернєшєся б.

— То ж все одио що дьох, а в льоху дєхать можна.

Петро розказав йому, яке повітря потрібне для дїхання і послав його до дому, щоб вїніє рунїцїю, дову тїчку і другу лїхтарню. Коли Нікола все зє принєс, Петро спустив його у крїницю і сказав вїстрїпати разів скілька у глїб підземного ходу. Потїм він передав Ніколї лїхтарню, сказав прїязнати ї до тїчки, а другу держати при собі і їти помалєньку в підземний хїд, держачи перед собою на підїї лїхтарню, аж поки вона не погасє.—Колї б вона погасла, зараз вїкати назад. Нікола послухав Петра. Він вїліз з відра і пішов у підземний хїд. Він не довго там забаривєся. Через хвїлїну він вискочив звїдїтїль прожомом, аж трохи не впав у воду.

— Тягнї крївкучу він до Петра.

Петро витягував його. Нікола був байдїий і перєляканий.

— Ну, що? спитав Петро,

— Я втїє.

— Чого!

— Бо там... там... очї якісь—бубонїв Нікола.

— Очі, чїї...?

— Не знаю чїї...?

— А що ж ти зробив з тїчкою та лїхтарнею?

— Покинув там.

— Лїхтарня погасла?

— Ні.

— Мабуть там є гадоки, ящїрки, казани, може лїснїцї—озвався Петро.

— А очї? спитав Нікола.

— Мабуть є тї бї показалоєся. Побачим. Спусти тепєр мене, лиш держи колєсо добре, та спускай помалєньку.

Петро спустивєся у підземний хїд. Сїдїв він там довго, аж Нікола почав трї-вожитись. Аж нарештї він показавєся, Нікола витягнув його і Петро розказав, що там було.

— Чудовє діло. Могло б там переховуватись чоловіка з п'ятьєсєт, алє поки там будуть перєхуватїсь люде, тїм часом ми зможем там держати все те, що туркам на шкоду, а нам на користь буде.

— Рєвольвєри—сказав Нікола, к трїтїй покладав на них дуже гєлєкї надїї.

— Рєвольвєри і все інше.

— Ти бачив очї? спитав Нікола.

— Я бачив на стїнах блискучї камїнцї, які поїскували від лїхтарнї; мабуть вони вїдєляють тобі за очї. Я бачив казани та лїснїцї, що повїсїли зарєв від свїтла. Бачив і жаб. Колї ти злякаєєся блискучих камїнцїв, то як би ти злякаєєся казанїв, лїснїцї, та жаб? А ще хочєш з турком боротїсь!

Нікола засоромїсь.

— Турки інше діло. А там під зем-лєю, нєнає в моглї; який шїд.

— Шум той самий, що й у крїниці, рух повітря.

Тим то і добре, що там повітря чїстє, бо мїняєтьєся.

І дїйшов до другого кїнцї ходу; вїд-трохи засиналий і прїязнєний камїн-ням.

З тїм словом він підїшов до стїни, що вїх-дїла на край кручі, і почав роздївлятьєся і мїркувати.

— М жна буде тут поставити вєїтїлєв з блоками і тїгнути всаку контрбанду; та це так, що тї, які прївєзуть її рїч-кою, не будуть знати, куди вона дївлатї-мєтьєся.

— А туркє? озвався Нікола.

— На берїг ходу нема, таї вартовї сїди не додєхатє.

Чудовє діло! Алє памятаї, щоб нїхтє про це не знав, крїм нас двох та майкї.

— Та вже ж! заповнїв Нікола.

— Турки може стєжать за нашим домом, алє нехай їм і в думку не прїходїть, що у нас є така гарна схованка.

Він знов почав мїркувати, щось записував собі олівцєм і потїм замовив рїч-ний майстрем по частїнї тих блоків та вєртїл, так, що вони не моглї й додє-матїсь, яку справу і для чого вони це роблять. Петро був обережний, а нещастє з братами навчало його повїдїтїсь так, щоб нїхтє не мїє подумати на його чого непевного.

(Кїнець 1 частїни).

